

(podoba št. 2) obsega samo dva glavna člena: a) sv. Martina, ki z blagoslavljanjem ozdravlja, b) bolno žensko, katero prinašata dva moža predenj. Ideja je torej bila: »sv. Martin čudotvorno ozdravlja joč« — misel torej, ki zahteva dveh glavnih sestavin, čudodelnika in ozdravljenca. V p r v i

3. Sv. Martin ozdravlja bolnico. (Tretja osnova.)

zasnovi že vidimo ta dva člana, a tu nista še estetično dovolj zvezana po obojestranski vzročnosti. In to je umetnik tudi čutil prvi hip, ko je ustalil bežno podobo na papirju. Imel je vsebino kot surovino pred seboj; tedaj pa se je pojavljala druga zahteva, ki iz ideje šele naredi umetnino: e s t e t i č n o o b l i k o v a n j e. Takoj je na istem listu ob strani zasnoval v malem merilu skupino, v ka-

teri sta gori imenovana elementa vzročno že neprimerno jasnejša — samo vsled boljše estetične razporedbe; tu je svetnik bolnici že dokaj bližji in risba vzbuja v naši duši osnovno pravilno predstavlanje dogodka. Korak za korakom sledimo lahko umetniku in posnemamo iz zasnov, kako stremi za tem, da zbere tvore in vizije svoje umetniške duše ali fantazije na listu papirja s preprostimi sredstvi. In to je risba. Gre mu le za razdelitev mas, za pravilnost črt; a njegova popolna umetniška misel dobi izraza šele v harmoniji črt, barv, svetlobe, oblik in kompozicije v podobi. Taka risba, ki pripravlja umotvor, torej ni še polnoveljavna umetnina, ampak oporna študija, odlomek brez zveze s celokupno idejo. Koliko dela dá umetniku oblikovanje njegove lastne umetniške misli, da se pojavi v svoji popolnosti, zasledujemo skoraj brez težav v teh risbah.

Iz praktičnih razlogov in razmotrivanj je nastala druga osnova. Umetnik se je zavedal, da tvori za svojo dobo; vsaka prava umetnina pa ni nič drugega, kakor umetniški opis tiste dobe, v kateri je nastala, to se pravi, vsak pravi umetnik estetsko stilizira svojo dobo. Šubic je to vpošteval. Spomnil se je, da v njegovi dobi ni običajno, da bi prišel pri cerkvenih funkcijah škof sam, ampak v spremstvu drugega duhovništva ali z asistenco. To ga je napotilo, da je drugo zasnovo tako uredil. Pri čitanju življenja sv. Martina in mesta, ki govori o čudežnih ozdravljenjih, je ugledala umetnikova duša krasno cerkev, v njej pa pestro množico, zapno prosečo svetnika pomoči. Uzrla je njegova tvorna fantazija sv. Martina, ki se kaže v svoji slavi ter blagoslavlja joč rešuje ljudstvo bolezni. To vse je gledal Janez Šubic pod vtisom svoje dobe, ne pa tako, kakor bi se moglo vršiti tedaj, ko je bil sv. Martin škof turonski; njegova slika je torej hotela biti odsev časa, ki jo je rodil, ni pa mogla biti potemtakem arheološko pristna ilustracija. A predstavljal si je ves prizor tudi pod posebnim vtisom smeri, ki mu jo je privzgojila njegova mladostna doba; Kranjec ima o svetnikih in njihovi slavi precej realistične pojme: misli si jih približno v takih razmerah in v takem osredju, kakor, recimo, navadne ljudi v »boljših« ali, ako hočete, v »najboljših« odnošajih; in po tem merilu in po tej empiriji presoja tudi življenje in slavo v nebesih.

Da je vzel eno samo bolnico iz cele množice — pars pro toto —, o tem so pač odločevali le umetniški razlogi, stremljenje po jasnem in razločljivem kontrastu: najprej etični, ki ga izraža na eni strani svetnik, kateri je vse prestal in zmogel, na drugi strani ženska, bolna, onemogla; tam duhovnik,